

ИВАН ВАЗОВ - „НЕМИЛИ-НЕДРАГИ“ БЪЛГАРСКИЯТ ХЪШ - МЪЧЕНИК И ГЕРОЙ

Повестта „Немили-недраги“ изобразява съдбата на българските хъшове - тяхното мъченичество и страдание, техния героизъм.

Думата „хъш“ предизвиква у нас съчувствие към насядалите на малкото одърче в кръчмата на Странджата. герои, така различни по характер и темперамент и толкова еднакви по своята нравствена същност, по своите свещени идеали.

Народните страдалци дирят подслон в кръчмата на Странджата. Там те намират утеха, роден дом, добър съвет. Знаменосецът е техен духовен баща. Само с няколко детайли Вазов е описал славното му минало. Авторитетът, породен от настоящия му живот, отдаден на другите, изпълва душите на страдащите с безгранична обич към стария знаменосец.

Българският хъш е главният герой във вълнуващата Вазова повест. Той обобщава образите на българските мъченици и страдалци, борци и патриоти, Вазовият хъш е мъченик, защото всички герои в повестта са прокудени от милото си отечество, скитат се „немили-недраги“ из негостоприемната чужбина. Но българският хъш е и герой, защото понася всичко това в името на една велика цел, за която е готов да се жертва.

Неслучайно Вазов рисува в началото на произведението си мрачна природна картина. Тя сякаш пронизва със своя студ не само минувачите, но и самия читател. Така авторът подчертава неприветливостта на тежката чужбина, която не проявява съчувствие към бедните страдалци:

Румъния им даваше гостоприемство, но гостоприемството, което дава пустият морски бряг на изхвърлените от бурите мореходци, разломени и съсипани. Бяха сред обществото, но бяха в пустиня.

Писателят ни повежда из тая студена пустош към топлатата, макар и бедна кръчма на Странджата - полъх от родния дом. Тя е място, където страданието, мизерията, изпитанията сродяват българите-емигранти, прокудени от тежкото робство в родината. Но те търпят всичко. Мисълта на мъчениците е предимно за поробените им братя в България:

Ако ние сме тука скитници, голтаци, в България нашите бедни братя са хилядо пъти по-зле. Там турците глобят, събличат, убиват, позорят и народът пици кански в робството и няма какво да стори.

С поредицата от глаголи, употребени в цитата, се създава динамичност, ярка представа за тежката робска неволя в родината, за злодействата на поробителя. Хъшовете обичат стария знаменосец. Той им помага в трудни моменти и те са готови да дадат живота си за него. Миналото и сегашният му живот са велик пример и мъчениците знаят това. Той е светъл пример за тях. Неговите думи оказват магическо въздействие и дори са в състояние да успокоят бурята в душата хъшовете. Сили и надежда им вдъхва Странджата, превърнал се в техен закрилник.

Обичта на хъшовете към Знаменосеца е толкова силна, че след затрогващата му реч те не могат да останат равнодушни: „Юнаци, да Живей храбрият Странджа! Да живей! - извиаха всички.“ Тези думи не са случайни. Хъшовете са изслушали мъдрите слова на стария герой, успокоили са се, възхитили са се от речта му. Той ги учи да не пилеят силите си в ненужни спорове, а да издържат на непосилния мъченически живот. С негова помощ те успяват да запазят у себе си силната любов към поробената родина. Речта му звучи като изповед на големия патриот и подчертава съществени черти от характера на българския хъш. Всичко, което казва Странджата, е израз не само на неговата душевност, но и на душевността на всеки от присъстващите. Те обаче често се поддават на раздразнение и старият хъш ги учи на спокойствие и уравновесеност, на взаимно уважение, което те в раздразнението си подценяват:

Няма по-голяма радост за мене, стария хъш, отколкото да се намирам между вази - свои братя.

Думите на Странджата ясно подчертават необходимостта от взаимно зачитане, търпимост, уважение, обич.

Героите-мъченици съзнават до болка, че никога отечеството не им е било така мило, както когато са въвн от него, и никога не им е било така необходимо, както Когато бъде изгубено безнадеждно. Патриоти и пламенни борци за свободата на родината, хъшовете са осъдени на принудително бездействие, на пренебрежение, на глад и крайна мизерия. Но „хъш значи да се мъчиш, да гладуваш, да се биеш - с една дума - да бъдеш мъченик. ”

Хъшовете са хора със силен дух, които не се отчайват от тежкия живот и остават верни на своя идеал. В обобщения образ на българския хъш откриваме възторга на националната патриотична идея. Мъченикът може да загине, но героизмът му остава пример за подражание на поколенията: „Твоето име ще остане славно. Ти си един герой!”

Личният пример на Странджата укрепва духа, определя избора и действията: „Народ без жертви не е народ! Ама ние сме били тия мъченици, нека! Колкото повече ги има, толкова по-добре за България!”

Тези, които се колебаят, приемат твърдата вяра на стария хъш в победата: „Ще се бием още. братя мили! Ще се бием за свободата на България!” Повтореният глагол в бъдеще време подчертава, че борбата е неизбежна. Тя е обща цел за всички. Странджата е сигурен в победата. Вярва в нея. Внушава сили за борба и вяра в свободата. Дори да умрат, България ще бъде свободна. Героизмът на хъшовете се проявява и в тяхната безкористност. Те се жертват, без да желаят някаква лична облага.

Преди смъртта си Странджата трогва младия Бръчков: „Аз нямам нищо. Нищо, нищо нямам.. освен едни паници. Те не струват нищо. Нямам какво да ти оставя за спомен.”

Знаменосецът няма щастието да загине в бой, както мечтае. Но достойното му държание пред смъртта, заветът към Бръчков: „Умри за България!”, силата при раздялата с живота да кажеш: „Сладка е смъртта за Отецеството!” - говорят, че този изключителен патриот и човек е съумял да предаде собствените си добродетели и на другарите си. Той е помогнал да станат хора с още по-силен дух, които не се отчайват от тежкия живот и остават докрай верни на своя идеал. Българският хъш е страдалец, патриот и борец за свободата на родината си.

Величавият Странджа, колоритният Македонски, очарователният Бръчков и останалите герои в повестта „Немили-недраги” оформят типичния образ на българския хъш-мъченик и герой, въплъщават националната идея за свобода.